

Justitiedepartementet
Kriminalpolitiska enheten
Diarienummer: Ju2022/03613

Yttrande över delbetänkande Vägar till ett tryggare samhälle. Kraftsamling för barn och unga (SOU 2022:67)

Sammanfattning

Yttrandet lämnas av Länsstyrelsen Östergötland och är framtagen av Avdelningen Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck och enheten för social hållbarhet. Länsstyrelsen belyser särskilt hedersrelaterat våld och förtryck, samt utpekade regionala perspektiv utifrån myndighetens övergripande samordningsuppdrag i länet.

Länsstyrelsen ser positivt på ett tydligare offentligt ansvar för att främja goda uppväxtvillkor för barn och unga. Länsstyrelsen välkomnar ansatsens sammankoppling med det sjätte jämställdhetspolitiska målet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra där hedersrelaterat våld och förtryck och våld i barns och ungas nära relationer ingår. Länsstyrelsen välkomnar att delbetänkandet beaktar centrala perspektiv så som barnperspektivet, jämställdhetsperspektivet, samt brottsofferperspektivet. Länsstyrelsen anser att det är av särskilt vikt att det fortsatta arbetet på området utformas utifrån ett långsiktigt strategiskt förhållningssätt.

Länsstyrelsen bedömer det som särskilt viktigt att den nationella nivån skapar sig en bild av det faktiska behovet hos enskilda län och kommuner i det fortsatta utvecklingsarbete lokalt och regionalt. Bland annat genom krav på samverkan och informationsutbyte mellan myndigheter och andra relevanta aktörer på samtliga nivåer.

Länsstyrelsen understryker vikten av att arbetet inkluderar kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck inom alla föreslagna områden. Det är viktigt att hedersrelaterat våld och förtryck, dess konsekvenser och komplexitet i relation till samhällets förmåga att hantera problematiken synliggörs.

Det är vidare viktigt att uppmärksamma HBTQI - personers särskilda utsatthet, pojkar och killar utifrån deras dubbla roller som offer och förövare, könsstymning, barn och unga med funktionsvariationer särskilt intellektuell funktionsnedsättning, samt utsatta kvinnor med barn i det fortsatta arbetet.

Barn och unga som lever i särskilt utsatthet, som hedersrelaterat våld och förtryck, riskerar isolering och utanförskap när tilliten till myndigheter brister från föräldrarnas sida. Här är det av särskild vikt att arbeta långsiktigt och förtroendeskapande från flera håll. En nödvändig förutsättning för att möjliggöra detta är att hedersrelaterat våld och förtryck särskilt lyfts fram och inkluderas i de föreslagna framtagna strukturerna för samverkan. Samhället måste sträva efter och skapa förutsättningar för att barn och unga ska få tillgång till sina rättigheter även då föräldraansvaret brister. Vilket särskilt bör lyftas i en hederskontext där individens rättigheter ofta underordnas familjens och kollektivets behov.

För att säkerställa att ett långsiktigt strategiskt förhållningssätt utifrån perspektivet hedersrelaterat våld och förtryck vill Länsstyrelsen belysa vikten av att aktörer med särskilda uppdrag inom området inkluderas i den föreslagna eventuella nya organisations utvecklingsarbete.

Länsstyrelsen vill påminna om den särskilda organisationen som rör den pilot som genomförs kring regional samordning i det statliga nationella stödet till små kommuner genom Nationella samordnaren för Agenda 2030:s försorg. Arbetet sker i samverkan med flertal nationella myndigheter och bedrivs i nära samarbete med flertal länsstyrelser inklusive Länsstyrelsen Östergötland och kommuner.

8.2.1 Den nationella styrningen av det brottsförebyggande området som berör barn och unga behöver utvecklas.

Länsstyrelsen ser positivt på delbetänkandets bedömningar om ökat nationellt ansvar, med större uppmärksamhet på barn och ungas livsvillkor i det brottsförebyggande arbete.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av att på nationell nivå skapa sig en bild av det faktiska behovet hos enskilda län och kommuner som underlag för det fortsatta utvecklingsarbetet lokalt och regionalt.

Länsstyrelsen välkomnar bedömningen om att tydliggöra skolans roll i det brottsförebyggande arbetet. Skolan är en viktig arena och skyddsfaktor för barn och unga generellt och specifikt för utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolans ansvar och möjligheter att arbeta främjande och förebyggande, bland annat genom att identifiera och larma om utsatthet är avgörande

för att på sikt lyckas med arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Skolan har möjligheter att inom ramen för sina uppdrag nå alla barn och unga och uppmärksamma olika former av våld inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

8.2.2 Barn som är i riskzon behöver upptäckas i tid

Länsstyrelsen delar delbetänkandets bedömningar att verksamheter som möter barn och unga ”bör” ha kunskap om risk- och skyddsfaktorer, att det ska finnas tydliga rutiner för samverkan, samt kännedom om berörda aktörers roller och ansvar. För att ovan ska motsvara de höjda statliga ambitionerna inom området generellt och specifikt inom hedersrelaterat våld och förtryck, borde dock ”bör” bytas ut mot ”ska”.

I linje med Fortes senaste systematiska kartläggning om förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, anser Länsstyrelsen att det finns ett stort utvecklingsbehov inom forskningsfältet och att det är av vikt att främja utvecklingen av kunskapsbaserade metoder och arbetssätt för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.¹

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att ge lämplig myndighet i uppdrag att sprida kunskap om våld i barn och ungas nära relationer.

Länsstyrelsen vill påtala vikten av att eventuella uppdrag som ges till berörd myndighet synkroniseras med redan tidigare givna uppdrag, samt länsstyrelseinstruktionens 2 § 2. att utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande samt inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Länsstyrelsen ser det som viktigt att det, i uppdraget tydliggörs en skrivning om hedersrelaterat våld och förtryck, dess konsekvenser och hur det kan uttryckas inom våld i barn och ungas nära relationer, samt konsekvenserna för utsatta. Formerna för utsattheten ställer höga krav på samhällets förmåga att identifiera, stödja och skydda den utsatte. Socialtjänsten ska ha kunskap, organisatoriska förutsättningar och resurser att möta utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Information om stöd och hjälp till särskilt sårbara grupper som exempelvis HBTQI - personer och barn och unga med funktionsvariationer särskilt intellektuell funktionsnedsättning är viktigt. Vidare är särskild riktad information till pojkar och unga män angeläget utifrån deras dubbla roller som offer och förövare. En annan sårbar grupp är utsatta kvinnor med barn. Den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma vid NCH har under 2022 noterat en ökning av samtal

¹ Förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck – en systematisk kartläggning. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2022).

som rör flera syskon, eller en mamma med flera barn, som är utsatta, eller oro för att de ska utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.²

Länsstyrelsen ser positivt på att Socialstyrelsen uppmärksammar behovet av en mer systematisk och ändamålsenlig uppföljning av orosanmälningar på nationell nivå.

8.2.3 Stödinsatser till samverkan kring barn och unga i riskzon behöver utvecklas och ske i lägre åldrar.

Delbetänkandets ansats utgår ifrån behovet av att nå ut till barn och familjer med ett större stödbehov än andra, samt att insatser sätts in i lägre åldrar och i ett tidigt skede. Barn och unga som lever i särskilt utsatthet som till exempel hedersrelaterat våld och förtryck, riskerar isolering och utanförskap när tilliten till de sociala myndigheterna brister från föräldrarnas sida. Här är det av stor vikt att arbeta förtroendeskapande utifrån en bredare ansats men även att området måste inkluderas i de föreslagna framtagna strukturerna för samverkan.

Länsstyrelsen delar vidare delbetänkandets bedömning om möjligheten att dela relevant information mellan samverkansparter i tidigt skede är nödvändig för att fånga barn och unga i riskzon. När det gäller utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, måste det finnas kunskap, varsamhet och insikt kring hur information delas.

8.2.4 Behov av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga vilka insatser kommuner erbjuder barn och unga som utsätts för våld i en nära relation.

Hedersrelaterat våld och förtryck föreslås vara inkluderat inom kartläggningen och att synpunkter inhämtas från NCH och andra aktörer med liknande uppdrag.

Ett riktat selektivt arbete ökar förutsättningar för att synliggöra tidigare osynlig utsatthet vilket ökar behovet av riktade insatser. Därför vill Länsstyrelsen betona vikten av förstärkt beredskap hos kommunerna när utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck identifieras, då insatserna för målgruppen kan vara omfattande och av skyndsam karaktär.

Utifrån statistik från inkommande samtal under 2022 till den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma vid NCH framgår en ojämlig fördelning av ärenden från landets kommuner. Uteblivna samtal om

² Årlig redovisning av verksamheten 2022. Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen Östergötland (2023).

ärenden från en viss kommun kan bero på okunskap i sakfrågan för att identifiera målgruppen. Det kan röra både bristande kunskapsmässiga, personella och ekonomiska resurser.³

8.3.2 En tydlig inriktning för arbetet

Länsstyrelsen välkomnar en sammanhållen nationell inriktning i arbetet att främja goda och jämlika uppväxtvillkor och att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Länsstyrelsen ser generellt positivt på universella och selektiva insatser för att stödja barn, unga och föräldrar/vårdnadshavare för att förhindra att barn och unga far illa.

Länsstyrelsen understryker vikten av att inkludera perspektivet och kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck inom alla föreslagna områden. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck kräver särskild kunskap som inte framgår eller inkluderas tillräckligt i generella termer om våld i nära relation.

Kombinationen av att utsatthet för våld i ungas nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och digitalt våld är allvarlig och konsekvenserna för de utsatta kan bli omfattande. I en del fall räcker det med ett rykte som sprids. Länsstyrelsens erfarenhet är att identifierade utsatta barn och unga kan riskera upptrappat våld, förtryck och begränsat livsutrymme när det för föräldrarna blir känt eller det ryktas om att de brutit mot kyskhets- och oskuldsnormen. Att som tjej bli utsatt för exempelvis sexuella övergrepp på nätet kan öka risken för utsatthet av föräldrar om övergreppen blir kända för dem utifrån en hederskontext. Eventuella hot om utpressning och ryktesspridning genom sociala medier riskerar att öka deras sårbarhet och utsatthet därmed på flera arenor hemma, i skolan, och digitalt.

Länsstyrelsen ser vikten av att samhället aktivt motverkar uppkomst av destruktiva maskulinitetsnormer. Både genom generella och indikerade insatser till yrkesverksamma särskilt inom förskola, skola och fritidsverksamheter, i syfte att motverka destruktiva normer på kort och lång sikt. Inom ramen för dessa utbildningsinsatser bör detta lyftas kopplat till normer och värderingar i en hederskontext.

8.3.3 En särskild organisation för arbetet

Länsstyrelsen ser positivt på att uppmärksamhet riktas mot ett uthålligt och långsiktigt arbete på lokal, regional och nationell nivå. I det strategiska utvecklingsarbetet lyfter Länsstyrelsen särskilt vikten av

³ Årlig redovisning av verksamheten 2022. Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen Östergötland (2023).

sakkunniga representanter från myndigheter med nationella uppdrag i arbetet att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Länsstyrelsen vill påminna om den pilot som genomförs kring regional samordning i det statliga nationella stödet till små kommuner genom Nationella samordnare för Agenda 2030:s försorg. Genom det arbetet samordnas insatser för att öka mindre kommuners möjlighet att stärka sin kapacitet kring ökad måluppfyllelse i skolan. Arbetet sker i samverkan med sju nationella myndigheter: Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Barnombudsmannen, Jämställdhetsmyndigheten samt Socialstyrelsen och fem länsstyrelser (Jämtland, Gävleborg, Halland, Skåne och Östergötland). Detta arbete sker på ett likande sätt som det som beskrivs i aktuellt delbetänkande och bedrivs i nära samarbete med Länsstyrelsen och kommunerna.

Ärendets beredning

I detta ärende har länsrådet Ann Holmlid beslutat med sakkunnig utredare Maha Eichoue som föredragande. I den slutliga handläggningen har koordinator Åsa Hedberg vid enheten för social hållbarhet, sakkunnig handläggare Filippa Ristorp, utredare Elin Hellberg, enhetschef Isak Hjortzberg vid enheten för analys och utredning, enhetschef Linda Vallin enhetschef vid enheten för stöd och samverkan, samt Sandra Petersson, avdelningschef, vid Nationellt Centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck deltagit.

Ann Holmlid
Länsråd

Maha Eichoue
Utredare

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på
www.lansstyrelsen.se/dataskydd.